
STRATEJİ ARAŞTIRMALARININ KURAMSAL TEMELLERİ

Geliş Tarihi: 25.07.2022
(Received)

Kabul Tarihi: 27.07.2022
(Accepted)

Burçak SOYER PARLIYAN*

Strateji Araştırmalarının Kuramsal Temelleri

Mahmut HIZIROĞLU

İstanbul: Efe Akademi, Ekim 2020, 325 sayfa.

ISBN: 978-605-60173-4-6

Strateji olgusunun karmaşık doğası, bu olgunun tanımlanmasını, sınırlarının ve içeriğinin belirlenmesini zorlaştırmaktadır. Alanyazında genel kanı, strateji olgusunun birbirini besleyen, ortak bir dilin ürünü olan tanımlamalarının bulunduğu yönündedir. Bu yaklaşım paralelinde strateji olgusunun bilimsel disiplin olma ve pratik yönü bir bütün olarak görülmektedir. Bu bağlamda stratejik yönetim alanının disiplinler ve kuramsal temellerinin anlaşılması gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

Mahmut Hızıroğlu tarafından 2020 yılında okuyuculara sunulan “*Strateji Araştırmalarının Kuramsal Temelleri*” başlıklı eser, strateji olgusunu, stratejik yönetim alanının disiplinler gelişimini, bu alana hâkim düşünce okullarını ve stratejik yönetim süreci içinde yaşanan çeşitli tartışmaları konu almaktadır. Eserin ön sözünde yazar, bu çalışmayı kaleme almasının temel nedenini stratejik yönetim alanının yönetim bilimleri içerisinde genç ve hızlı büyüyen bir alan olmasının bir sonucu olarak yeni ve farklı pek çok kavram ve yaklaşımın varlığına bağlamaktadır.

Kitap ön söz, dokuz ana bölüm ve kaynakçadan oluşmaktadır. Hızıroğlu eserinde, stratejik yönetim alanında bir ilerleme sağlanabilmesi

* Öğr. Gör., Trakya Üniversitesi, burcaksoyer@trakya.edu.tr, ORCID: 0000-0002-4002-3747.

için farklı düşünce ve yaklaşımların değerlendirilmesi ve bu düşünce ve yaklaşımların farklılık derecelerinin belirlenmesi gerekliliğine vurgu yapmaktadır. Bu süreçte ortaya çıkacak tartışmaların birçok aktörü ilgilendirdiğine değinerek, söz konusu aktörlerin süreci benimsemesiyle stratejik yönetimin başarıyı yakalayabileceğine olanak sağlayan bir disiplin olduğunun altını çizmiştir. Bununla birlikte çalışmanın, strateji alanının teorik ve disiplinler temellerinin anlaşılmasına katkıda bulunacağını da belirtmektedir.

Çalışmanın ilk bölümü (s. 13-50), akademik araştırmalarda ve uygulamada strateji olgusunun tarihsel gelişimine ilişkin bilgi verilerek, olgusunun pratik ve akademik anlamda kavramsallaştırılmasını içermektedir. Yazar, strateji olgusunun doğasının karmaşık olduğunu ve farklı yönlerinin inceleme konusu yapıldığını belirterek, bu doğrultuda çalışmasını, Mintzberg vd. (1998)'nin stratejik yönetim alanında on farklı düşünce okulu tasniflemesi yapılmasının nedenini “kör adamlar ve fil metaforu” örneğini kullanarak açıklaması üzerinden desteklemiştir. Diğer alt başlıklarda strateji olgusunun birbiriyle etkileşim içerisinde bulunan içerik, süreç ve bağlam olmak üzere üç farklı boyutu, kuram ve analiz düzeyleri ele alınmıştır. Bu süreçte yazar, bir bilimsel disiplin olarak strateji disiplininin stratejik araştırmaları yönlendiren temel soruları ve varsayımlarını netleştirmeye çalışmaktadır.

Çalışmanın “*Stratejik Yönetim Alanının Disipliner Gelişimi*” başlıklı ikinci bölümünde (s.51-92), stratejik yönetim disiplininin gelişimi ve ilerlemesinin hem akademik çevrenin entelektüel çabasının hem de tarihsel koşul ve uygulamaların ürünü olduğundan hareketle, strateji disiplininin gelişimine katkıda bulunan yönetsel uygulamalar ve entelektüel çabalar dönemsellerde ele alınmıştır. Bu bağlamda yönetsel anlamda stratejik yönetimin gelişim çizgisi; 1960 öncesi birinci evre, 1960-1980 yılları arası ikinci evre, 1980-1990 yılları arası üçüncü evre, 1990-2000 arası dördüncü evre ve 2000 yılından günümüze kadar geçen süreç beşinci evre olarak sınıflandırılmıştır. Yine strateji disiplininin gelişimine katkıda bulunan entelektüel çabalar kapsamında da, stratejik yönetimin bilimsel bir alan olarak doğduğu dönemden başlayarak kuramsal temellerin derinleştiği sürece kadar beş farklı akademik neslin katkısı değerlendirilmiştir.

Çalışmanın üçüncü bölümünü oluşturan “*Stratejik Yönetim Bilgisinin Epistemolojik Temelleri*” adlı bölümde (s. 93-124), stratejik yönetim alanında bilimsel bilgi üretiminin epistemolojik temellerini sorgulayarak farklı bilgi felsefelerinin bu alanda bilgi üretimine nasıl katkıda bulunacağı ele alınmaktadır. Bu bölüm pozitivism, yanlışılamacılık, yapısalcılık ve eleştirel gerçekçilik gibi çeşitli epistemolojilerin stratejik araştırmalara nasıl rehberlik edebileceğine odaklanmaktadır. Bahsi geçen yaklaşımlar ışığında, stratejik yönetimin temel hipotezi olan rekabet avantajı ile sürdürülebilir performans arasındaki ilişki göz önünde bulundurularak, bu yaklaşımların bilgiyi üretmedeki rolleri sorgulanmaktadır.

“*Stratejik Düşünce Okulları ve Egemen Kuramlar*” başlıklı dördüncü bölümde (s.125-169), stratejik yönetim alanında ortaya çıkan yaklaşım ve düşünce okullarına yönelik yapılan tasnifler ele alınmaktadır. Whittington (1993)’un 4’lü sınıflandırması ve Mintzberg vd. (1998)’in 10’lü sınıflandırması, alana egemen olan iki düşünce okuluna kaynaklık etmektedir. Bu kapsamda Whittington’un (i) klasik yaklaşım, (ii) evrimsel yaklaşım, (iii) süreçsel yaklaşım ve (iv) sistemsel yaklaşım; Mintzberg vd.’nin (i) Tasarım Okulu, (ii) Planlama Okulu, (iii) Pozisyon Okulu, (iv) Girişimcilik Okulu, (v) Bilişsel Okul, (vi) Öğrenme Okulu, (vii) Güç Okulu, (viii) Kültür Okulu, (ix) Çevre Okulu ve (x) Biçimleşme Okulu olarak yaptıkları sınıflandırmalar, stratejinin çok yönlü bir yapıya sahip olduğunu gözler önüne sermektedir. Bu tasniflerden hareketle, farklı yaklaşımların “dıştan içe bakış açısı” ve “içten dışa bakış açısı” şeklinde iki kategoride ele alınarak sırasıyla Pozisyon Okulu ve Kaynaklara Dayalı Okul tarafından temsil edildiği vurgulanmaktadır.

Yazar, eserin beş, altı, yedi ve sekizinci bölümlerinde (s.171-286), “*Stratejik Yönetimde Paradigma Kırılması: Pozisyon Okulu ve Kaynaklara Dayalı Okul*” isimli yayımlanmamış doktora tezinden faydalandığını belirterek, bu bölümlerde stratejik yönetim alanında sürdürülebilir rekabet avantajının kaynakları, strateji geliştirme süreci, firmaların büyüme süreci, örgüt yapısı-strateji ilişkisi kapsamında kuramsal tartışmalara yer vermektedir. Bu bağlamda beşinci bölümde (s.171-198), stratejik yönetim alanında rekabet avantajının kaynakları ve sürdürülebilir rekabet avantajının araçları hakkında bir takım iddialar değerlendirilmiştir. Altıncı bölüm

(s.199-224), stratejilerin nasıl belirlendiği ve tasarlandığına dair temel kuramsal tartışmaları içermektedir. Bu kapsamda kuramsal ve ampirik temeller sunan Pozisyon Okulu ve stratejik düşüncenin gelişmesini ve derinleşmesini sağlayan Kaynaklara Dayalı Okul'un görüşleri üzerinden strateji formülasyonunun nasıl bir süreç izlediğine yönelik açıklamalar yapılmaktadır. Çeşitli argümanlar öne sürerek yapılan tartışmalar, altı ana başlık altında irdelenmeye çalışılmıştır. Bu ana başlıklar çerçevesinde; "stratejinin formüle edilip edilemeyeceği, söz konusu düşünce okullarının stratejiye bir bilim olarak mı yoksa bir sanat olarak mı yaklaştığı, strateji oluşum sürecinin yukarıdan aşağıya mı, aşağıdan yukarıya doğru bir süreci mi izlediği, strateji belirleme aşamasında ortaya konan amaçlar ve firma kimliğinin tanımlanması açısından odağa alınan olgunun farklılığı, dıştan içe formülasyona karşılık, içten dışa formasyon mu olması gerekliliği, Pozisyon Okulu'nun felsefesini oluşturan keşfetme olgusuna karşılık Kaynaklara Dayalı Okul'un yaratıcılık olgusu mu" soruları ile bu iki yaklaşımın ortak bir zeminde buluşup buluşamayacakları sorgulanmıştır. Bir diğer kuramsal tartışma konusunun ele alındığı yedinci bölümde (s.225-252) firmaların ne tür bir büyüme yolu seçtiklerine, seçtikleri büyüme şeklinin itici gücünün neyi oluşturduğuna ve benimsedikleri büyüme türü ile performansları arasındaki ilişkiye değinilmiştir. Yazar, kitabın sekizinci bölümünde (s.253-286) strateji ve organizasyonel yapı arasındaki ilişkiyi açıklamaktadır. Strateji-yapı ve yapı-strateji arasındaki ilişkisinin nedensel süreçleri ortaya konularak tartışmada hangi tür organizasyonel yapının nasıl bir strateji anlayışı ile ele alınabileceği tartışması, tartışmanın belirleyicileri olan organizasyonel boyut, çevresel karakteristikler, firmanın mevcut çeşitlenme düzeyi ve şekli, büyüklüğü ve geçmişi dikkate alınarak yapılmaktadır.

Eserin dokuzuncu ve son bölümü olan (s.287-294) "*Stratejik Yönetimde Kuramsal Tartışmaların Bilimsel İlerleme Açısından Değerlendirilmesi*" başlığı altında yazar, bahsi geçen iki okulu karşılaştırmalı yöntem ile irdelerek stratejik yönetim alanındaki ilerlemeyi değerlendirmektedir. Öncelikle stratejik yönetimin bir bilim alanı olup olmadığı yönünde önemli fikir ayrılıkları bulunduğu dikkat çekilmektedir. Bu doğrultuda stratejinin bir yönetim disiplini ve araştırma alanı olduğu

yönünde yoğun görüşler bulunmasına rağmen, bu olgunun “paradigma öncesi” bir durum olduğu, dolayısıyla hiçbir zaman bir bilim olamayacağı yönünde görüşler de bulunduğu görülmektedir. Bununla birlikte çoğu sanatın ilerlemeye ihtiyaç duymadığı görüşünden hareketle, stratejinin ağır ilerleyen bir alan olduğunu düşünerek salt bu sebeple sanat olarak görüleceği, hatta strateji konusunun içeriğini ticari kaygıların oluşturduğu ve bu durumun bilimsel bilgi birikimine ve birikimin gelişmesine imkân vermeyeceği yönünde görüş beyan edenler de bulunmaktadır. Ancak yazarın önemle vurguladığı üzere, 1960’lardan bu yana gelişen düşünce okulları, kuramsal bilgi birikiminin hızla büyümesine öncülük etmiş, stratejik yönetim ve düşünce araştırmalarına yer veren uygulamaların varlığına vurgu yaparak stratejik yönetim alanının bilimsel olgunluk düzeyini tartışmıştır. Stratejik yönetim alanındaki bilgi birikiminin artması, değişen koşullarda başarı dinamiklerine ilişkin kavrayışlarına yön vereceği, nihayetinde birey, organizasyonel yapı ve ülke refahına olumlu etkilerinin görüleceğine değinilmiştir.

Strateji Araştırmalarının Kuramsal Temelleri, stratejik yönetim alanında disiplinler bir zemin oluşturulması bakımından hem akademisyenlere hem de uygulayıcılara zengin bir inceleme alanı sunmaktadır. Kavramlardan çeşitli tartışma alanlarına kadar geniş bir yelpaze sunan bu eserin, stratejik yönetim alanında yeni tartışma olanakları sağlayarak yapılacak araştırmalara ışık tutması yönüyle değer taşıyacağı aşikârdır.

